

על הנעשה בתוכני המוסדות לעבריינים צעירים בישראל כנופיות - על חשבון האזרח

אמנם מהדהדות באוני הציבור הרחב הצהרותיהם המרגיעות של קציני המשטרה, כי לשמחתם - על אף הגידול המבהיל במספר מקרי פשע הנעשים על ידי נערים ונערות - אין עדיין סימנים של עולם־פשע מאורגן של נוער. לא התגבשה עדיין לדבריהם, התופעה הממאירה של ניו־יורק, לונדון וברלין, בהן משתוללות כנופיות נערים־פושעים.

אולם די בקריאה חטופה של העתונות היומית, כדי להיווכח שתמונה מרגיעה זו מסולפת. מדובר ללא הרף על כנופיות צעירים שהתפרצו לבתי־ספר, גנבו מכוניות או קטנועים, ניספלו לעוברות ושבות ברחוב, גנבו חפצים וכספים של מתרחצים על שפת הים, טרם התארגנו למיבצעי פשע חמורים של שוד מזויין או רצח, אבל גם בניו־יורק ובשיקגו לא החלו כנופיות הנערים את הקריירה הפלילית בפשעים חמורים. גם שם היתה ההתחלה עניין של ספורט וסחיבה קטנה.

מדאיג במיוחד גיל הנערים המשתייכים לכנופיות אלה בארץ. הגיל הממוצע של הנער העבריין הנחטף יורד בהתמדה. אם לפני חמש שנים היו אלה גילאי 17-15, ירד היום הגיל הממוצע ל-12-15.

השאלה שתועלה בסידרת מאמרים זו לא תהיה: מה דוחף נערים אלה אל הפשע? העולם הזה כבר הקדיש לכך סידרת מאמרים, תחת השם "הגברברים" (העולם הזה 1162 והלאה). השאלה שתועלה עתה היא: מה קורה לנערים אלה, אחרי שנדונו? מה עושים למענם - ואתם - במוסדות משרד הסעד, ומה קרה להם לאחר שהם יוצאים ממוסדות אלה.

חזור לפשע!

כדאי להתחיל ברבע־המיפנה בחיי נער כזה. זה עתה אמר השופט: אני מצטער מאד. נתתי לך כבר הרבה שאגים ושוחחנו על זה. האמנתי לך, והנה אתה שוב עברת עבירה נוספת. לא עמדת בהבטחותיך. אני נאלץ לשלוח אותך למוסד ממשלתי. הוא ממלא את הטופס הקבוע של צד־החסות, אשר לפי החוק ממלא את מקום צד־המעצר לגבי צעיר מתחת לגיל 16, או צעירה מתחת לגיל 18.

הנער נכנס לאולם בית־המשפט עם הוריו. לכאורה צריך הוא לצאת בלעדית, במיקוחו של נציג רשות החסות לנוער. אלא שבכרוב המכריע של המקרים אין מי שיקבל את הנער לידיו ברגע זה. במקום זה אומר לו קצין המיבחן התורן: "לך הביתה. תקבל הודעה לאיזה מוסד ומתי תלך". במקרים כאלה, "לך הביתה" פירושו: "לך חזרה לכנופיה, לרחוב, לפשע!" לא במקרים יגיעו, כך אפשר לקבוע באופן תיאורטי, אל עולם הפשע.

מוסד "אסילה": השער פתוח, הנערים השכופים יוצאים לבלות עם יצאניות, לגנוב אכנויות, לשחק בקלפים

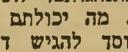
אבל מה עם הנערים והנערות האחרים, אלה שהחברה - באמצעות משרד הסעד ומוסדותיו - עושים למען הצלתם מגורל זה? מה קורה להם, החל מן הרגע בו מעביר אותם השופט מרשות הוריהם אל רשות הטיפול הממלכתי?

באילו מידה הותקנו מוסדות אלה לתקן את אורח־חיהם של הנערים והנערות? באילו מידה הוכשר סגל עובדיהם לתפקיד זה? באילו מידה עומדים לרשותם האמצעים החומריים והחינוכיים למילוי תפקיד חיוני זה? באילו מידה מסוגלים המדריכים עצמם, באופן אישי, לשמש כ־מחנכה חדש לנערים ונערות שהחלו סוטים מדרך הישר? מדי פעם התפרסמה כתבה על מוסד זה או אחר. כבר נערכו ביקורים במוסד צופיה לנערות סוטה, במוסד עונן לעבריינים צעירים, במוסד נעורים לנערים קשיח־עין.

נמצאו נקודות אור שהובלטו היטב על־ידי הנהלת המוסדות: נמצאו גם נקודות ביקורת. אולם מה התמונה הכוללת? מהי דמותה של רשות חסות לנוער - אותה מחלקה במשרד הסעד, אשר לרשותה עומד תקציב של 2.6 מיליון ל"י, והמחזיקה כ־1200 נערים ונערות ב־11 מוסדות ממשלתיים או נתמכים?

אין זו שאלה הנוגעת לביקורת־חשבונות או מינהל, מן הסוג שמבקר המדינה מטפל בה בבדיקותיו השיגרתיות. זוהי שאלה, שאינה נוגעת רק לניצול יעיל של כספי משלם המיסים - אם הם מנוצלים למטרה שלשמה הוקצבו או לא. זוהי שאלה העשויה לקבוע את דמותה של החברה הישראלית. גם אין זו שאלה הנוגעת רק למשפחות בריכוזי העוני. היא נוגעת לבתים הבורגניים הטובים ביותר של צפון תל־אביב ושל רחביה הירושלמית. היא נוגעת, למען הדיוק, למשפחה אחת מתוך כל 33 משפחות בארץ.

הנערים המזדקקים לטיפול זה באים מכל שורות החברה הישראלית. בשנים האחרונות, על אף העליה במספר העבריינים הצעירים, דחקא יורד אחוז בני עדות המזרח בין עבריינים אלה וגדל אחוז "הלבנים" המסודרים.

תקופת־מעבר ארוכה

לכאורה, נועד מוסד זה לאכנס נערים לתקופת־מעבר של יום אחד עד חודשיים. זאת כדי לעמוד על טיבם, התנהגותם, השכלתם ומצבם הנפשי. מה יכולתם להיקלט בקבוצה, ובאיזה מין קבוצה. מה יכולתם ללמוד מקצוע - ואיזה. כתום תקופת־ההסתכלות צריך המוסד להגיש דו"ח לחוליית המיון, ומתוך לימוד חומר זה צריכה החוליה להמליץ בפני רחל הוטטר, הממונה על המעונות, לאן לשלוח את הצעיר או הצעירה המוחזק ומנית במטיגה.

מה המצב הלכה למעשה? במוסד מטילה יושבים 64 נערים, הנתונים לטיפולם של 25 מחנכים, מטפלים ועובדים. לפי תקציב משרד הסעד, יעלה מוסד זה, השנה, כ־205 אלף ל"י (מתוך כשלושה מיליון ל"י לכלל המעונות). אחזקת נער, במשך שנה שלמה, עולה 3433 ל"י. מה געשה שם? בדיקה שיגרתית גילתה, כי חלק ניכר מן החוסים במעון זה אינו יושב שם תחת הסתכלות לתקופת־מעבר קצרה - כי אם כחוס־קבע כמעט. יש כאלה היושבים שם למשך כל תקופת החסות שלהם, של שנה או שנתיים. בשנה שעברה, למשל, עברו את המוסד 132 נערים. 12 סיימו בו את תקופת־החסות שלהם ושוחזרו.

א עובר כמעט יום, מבלי שתרד מהלומה פתאומית על בית בישראל, כאשר לומדים הורים הנדהמים, שבנם המתונן והמתוק נתפס בידי המשטרה כאשר גנב ווספה, או ניסה להתפרץ לחנות של מנת לגנוב משקאות חריפים וסיגריות לצורכי קומז'יק.

